
Butabogár

Pentodon idota (HERBST, 1789)

Védelmi kategória: Nem szerepel a Természetvédelmi Világszövetség (IUCN) által felállított, a veszélyeztetett fajokat tartalmazó listán. Magyarországon *nem védett*.

A faj életvitele: A sötétbarna, majdnem fekete bogár testmérete 14–22 mm. Hátrafelé kiszélesedő, vas-kos, zömök alakja révén jellegzetes, más fajjal nem téveszthető össze. Felül matt vagy kissé selyemfényű, alsóteste fényes. Leginkább a könnyen felmelegedő, nyílt, löszös és homokos talajú, száraz élőhelyeket kedveli, de a sós vagy kissé szikes talajokat is elviseli. Hazánkban a számára megfelelő élőhelyeken elterjedt és gyakori, így többek között a Tiszántúlon, de a Duna völgyében is számos helyen megtalálható. Meglepő módon Budapest több pontján, így többek között Csepelen, illetve a III. kerületben is rendszeresen megfigyelhető. Rajzási ideje áprilistól augusztusig tart. A nappal nem túlságosan fürgő, kissé esetlenül mászkáló bogarak meleg nyári estéken és éjszakákon szárnyra is kelnek, ilyenkor a fényforrások közelében is felbukkannak. Az imágók nem táplálkoznak. Viszonylag nagy méretük és kevésbé rejtőzködő életmódjuk miatt számos fogyasztójuk akad, ilyen a madarak közül pl. a kék vércse és a kuvik.

Butabogár. A szokatlan fajnév talán arra utal, hogy a bogár fényes nappal is sokat mászkál nyílt helyeken, kiszolgáltatva magát az ellenségeinek (© Farkas Sándor)

A butabogár ritkán mászik fel lágyszárú növények száraira, leginkább a földön mászkáló példányait látni (© Farkas Sándor)

A nőtények nyár elején rakják a talajba petéiket. Külföldi megfigyelések alapján fejlődésük többéves: Dél-Oroszországban a teljes életciklus három évig tart, a faj kétszer telel lárvaként, majd a nyár végén bebábozódik, és a frissen kikelő imágók még egyszer áttelelnek. A lárvák elhalt gyökérmaradványokkal, de olykor élő növények gyökereivel is táplálkoznak, így helyenként a palántákat is megrágják. Hazánkban nincs adatunk a károsításáról, Oroszországból viszont a kukorica-, szőlő-, cukorrépa-, hagyma-, fokhagyma-, napraforgó- és görögdinnye-kultúrákban okozott kártételéről számoltak be. Másutt cukornádültetvényben lépett fel kártevőként. A hím és a nőtény egyaránt képes hangadásra a hátlemez és a szárnyfedő alsó részének összedörzsölésével, miközben a kereplőt idéző, cirpelő hang jön létre.

Elterjedés és állománynagyság: Dél-Franciaországban, Spanyolországban és Észak-Afrikában élő alfaját egyesek önálló fajnak tartják. A törzsalak elterjedési területének nyugati határát Csehország, Ausztria, Magyarország, Horvátország, Bosznia-Hercegovina, Albánia és Görögország képezi, míg Kelet-Európán át a butabogár egészen Kis-Ázsiáig és Ázsiáig hatol el. Hazánk sík és dombvidékeinek nyílt élőhelyein elterjedt, helyenként gyakori. Budapesten és az agglomerációban is sokfelé előfordul, a klíma melegebbé és szárazabbá válása feltehetőleg kedvező számára.

Veszélyeztető tényezők: Nem ismerünk olyan veszélyforrást, amely közvetlenül veszélyeztetné, ugyanakkor a gyepterületek csökkenése – részben a beerdősülés, részben a szántóvá alakítás miatt – erre a fajra nézve is veszélyt jelent.

A megőrzés érdekében szükséges és ajánlott tevékenységek: Fontos a szántók és más mezőgazdasági területek között a természetes gyepek, a dűlőutakat szegélyező mezsgyék fenntartása, illetve kímélete.

Ajánlott irodalom: ANONIMUS 2024, MERKL & VÍG 2009

BÉRCES SÁNDOR & SZÉL GYÖZŐ